

عید قربان؛ جشن ذبح کردن خواهش‌های نفسانی و شیطانی است

عضو هیئت علمی پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن کریم گفت: در آیات متعددی به بحث قربانی پرداخته شده است و طبق روایات، در این روز حضرت ابراهیم (ع) امتحان شد و توبه آدم (ع) پذیرفته شد.

عضو هیئت علمی پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن کریم گفت: در آیات متعددی به بحث قربانی پرداخته شده است و طبق روایات، در این روز حضرت ابراهیم (ع) امتحان شد و توبه آدم (ع) پذیرفته شد. در واقع عید قربان روز قربانی کردن خواهش‌های نادرست نفسانی است. بنابراین این عید جایگاه والایی دارد و به همین دلیل از بزرگترین اعیاد محسوب می‌شود. عیسی عیسی زاده عید قربان یکی از بزرگترین و مهمترین اعیاد اسلامی است؛ روزی که در دهه اول ذی الحجه واقع شده است و به دنبال اتمام مناسک حج و به پاس شکرگزاری از اینکه خداوند حضور در مسجد الحرام و انجام مراسم حج را نصیب حجاج کرده است، عید گرفته می‌شود.

خبرنگار ایکننا به این مناسبت با حجت الاسلام والمسلمین عیسی عیسی زاده، عضو هیئت علمی پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن کریم، گفت و گو کرده است که در ادامه می‌خوانید.

ایکننا - آیا قربانی کردن و مناسکی به عنوان عید قربان مخصوص دین اسلام است یا چنین آیینی در ادیان دیگر هم وجود دارد؟

رسم قربانی کردن در راه خدا یا خدایان همیشه با جشن یا مراسم مذهبی و سنتی همراه بوده است و سابقه طولانی در امت‌ها دارد و مخصوص مسلمین و شیعیان نیست. به عبارتی بشر هنوز پا به مرحله تاریخ نگذاشته بود که به این کار اعتقاد داشت و به قربانی کردن می‌پرداخت. بنابراین قربانی کردن رفتاری دینی و اجتماعی است که از دیرباز در میان اقوام و فرهنگ‌های مختلف به شیوه‌های گوناگون وجود داشته و در طول تاریخ با تغییراتی همراه شده است.

با وجود تفاوت‌ها در انجام قربانی، شاید بتوان وجه اشتراک تمامی روش‌ها را در تقدس و متعالی بودن عمل پیدا کرد، مثلاً در یونان باستان قربانی نماد کفار، تزکیه، آرامش خاطر و استمداد از رحمت خدایان بود و در مصر باستان قربانی به عنوان عملی آیینی رواج داشت. در دین اسلام نیز قربانی کردن در روز عید قربان و پس از انجام مناسک حج برگزار می‌شود. شیوه و انگیزه قربانی کردن در فرهنگ‌های گوناگون تفاوت‌هایی دارد و گاهی مسیر انحرافی را طی کرده است و انسان‌ها را به این بهانه قربانی می‌کردند، ولی ادیان توحیدی این کار زشت و نادرست را باطل دانستند و سپس قربانی کردن گوسفند رواج یافت.

دستورات و قوانین اسلام بر اساس حکمت‌های بسیار دقیق و سودمند برای مخلوقات وضع شده است؛ اگرچه سودمندی برخی از آنها را متوجه نشویم؛ از جمله قوانین و احکام اسلام این است که بر حاجیان واجب است در روز عید قربان در سرزمین منای قربانی کنند. البته درباره فلسفه و اهداف قربانی در روایات مطالبی بیان شده است؛ از جمله توجه حاجیان به قربانی کردن هواهای نفسانی و ذبح نفس اماره، کسب تقوا و تقرّب به خداوند و کمک به مستمندان.

ایکننا - چرا این عید را بزرگترین عید مسلمانان دانسته‌اند؟

در اسلام دو عید بزرگ یعنی عید فطر و قربان جشن گرفته می‌شود و در عید فطر روزه دار بعد از آنکه یک ماه روزه داری را با موفقیت سپری کرد، برای قدردانی و شکرگزاری به درگاه خدا، پایان روزه را جشن می‌گیرد. این شادمانی برای آن است که ما موفق شدیم یک ماه برخلاف میل طبیعی و هواهای نفسانی از برخی کارها پرهیز کنیم. در عید قربان هم حاجی به پاس قدردانی و شکرگزاری به درگاه الهی و اینکه خداوند به او توفیق انجام مناسک حج را داده و به خصوص روزهای احرام بر هوای نفس خود غلبه کرده است گوسفندی قربانی می‌کند و گوشت آن را به فقرا و مساکین می‌دهد.

نام دیگر این عید در لسان روایات به عید اضحی تغییر شده که به معنای بالا آمدن سپیده دم است، زیرا قربانی در این هنگام انجام می‌شود. در سوره مبارکه ضحی می‌خوانیم: «وَالضُّحَى وَاللَّيْلُ إِذَا سَجَى؛ سوگند به شب چون آرام شود. سوگند به روشنایی روز». قرآن کریم در آیات متعدد به بحث قربانی پرداخته است و طبق روایات امتحان حضرت ابراهیم (ع) در این روز انجام و توبه آدم (ع) هم در این روز پذیرفته شد. در واقع روز قربانی کردن خواهش‌های نادرست نفسانی است. بنابراین این عید جایگاه والایی دارد و به همین دلیل از بزرگترین اعیاد محسوب می‌شود.

ایکننا - فلسفه ذبح کردن یک حیوان به عنوان قربانی در مناسک حج و غیر آن چیست؟

در نگاه اسلام قربانی هدفمند، ارزشمند است وگرنه ریختن خون حیوانات بدون استفاده از گوشت آنها نه تنها ارزشی ندارد، بلکه ضد ارزش است. در روایتی می خوانیم که پیامبر اسلام(ص) فرمود که هر کس گنجشکی را بدون دلیل بکشد، آن گنجشک در روز قیامت در محضر پروردگار از او شکایت خواهد کرد که فلانی بدون آنکه هیچ سودی عایدش شود، بیهوده مرا کشت و مرا زنده نگذاشت تا حشرات را بخورم.

بنابراین بیش از آنکه ریختن خون در قربانی مطرح باشد نیت و جهت گیری آن مهم است؛ برخی برای پیشگیری از حوادث منفی قربانی می کنند، ولی قبل از آن، گذشتن از مال و جهاد با مال در راه خدا مطرح است. به عبارتی صرف نظر کردن از بخشی از مال و مصرف آن در راه های مفید برای تقرب به خدا و جلوگیری از خسارات مادی و معنوی ارزشمند است. البته هر نوع صدقه گرچه خونی ریخته نشود، آثار مشابهی دارد.

در روایات آمده است که صدقه ۷۰ بلا را دفع می کند؛ از آنجا که قشر پایین و متوسط جامعه معمولاً از نظر دریافت مواد پروتئینی مانند گوشت در مصیقه بیشتری هستند، ریختن خون و هدیه گوشت قربانی می تواند از صدقه های برتر به شمار آید و طبیعتاً عامل بازدارندگی بیشتری را می توان برای آن در نظر گرفت. لذا امام باقر(ع) فرمودند: «خداوند قربانی کردن و غذا دادن را دوست دارد». همچنین امام صادق(ع) فرمود: «همانا قربانی کردن گناهان صاحبش را می ریزد و باعث آمرزش آنها می شود».

ایکنا - در صحیفه سجاده برای روز عید قربان دعایی نقل شده است. درباره مفاهیم این دعا هم صحبت می کنید؟

بله، امام سجاده(ع) مطالب بسیار ارزشمندی را فرموده اند؛ از جمله اینکه عید قربان روز مبارک و فرخنده ای است. امام سجاده(ع) در فرازی از دعای عید قربان که گفته شده در دهم ذی الحجه خوانده شود فرمود: خدایا، ما را در گروه بندگان صالح و مؤمن قرار ده که در این روز تو را می ‏خوانند. ای پروردگار جهانیان، ما را بیامرز که تو بر هر کار توانایی.

فرازهای دعا با همین حمد و ثنا به درگاه خدا و اعتراف به ربوبیت و قدرت شکست ناپذیر الهی ادامه می یابد و می فرماید که بار خدایا، حاجت به تو آورده ام و امروز بار فقر و فاقه و مسکنت خویش بر دوش کشیده بر درگاه تو فرود آمده ام، در حالی که اعتمادم به آمرزش و رحمت تو بیشتر از اعتمادم به عمل خویش است. در بخشی هم درود و صلوات بر پیامبر(ص) می فرستد و می فرماید: خدایا، بر محمد و خاندانش درود بفرست و امروز مرا از امیدم نومید مکن. ای خداوندی که شوخ چشمی سائلان تو را از عطا باز نمی ‏دارد و از عطایت نمی کاهد.

در بخش دیگری از دعا هم می خوانیم که برای من در فضل و احسان خود بیفزای که تو توانگر و بخشاینده ‏ای و آن را به خیر و نعمت آخرتم ببیوند یا ارحم الراحمین. پس از تلاوت دعا هرچه می خواهی از خدا بخواه و هزار بار بر محمد و دودمانش درود فرست، که امام زین العابدین(ع) پس از فراغت از این دعا چنین می کرد. البته مضامین دعا منحصر به این موارد نیست و علاقه مندان می توانند به دعای ۴۸ صحیفه مراجعه کنند.

ایکنا - همانطور که گفتید اعیاد فطر و قربان از بزرگ ترین اعیاد مسلمانان است، اما چرا برخی شیعیان در این روزها در غم و اندوه به سر می بردند؟

در منابع دینی عید فطر و قربان و عید غدیر از اعیاد بزرگ اسلامی و از روزهای بخشش گناهان هستند؛ از این رو از روزهای شادی مسلمانان خواهند بود؛ اما باید توجه کرد که در برخی شادی ها نیز می توان با وجود شادمان بودن از نظر دیگری محزون و اندوهگین بود. برای نمونه خانمی باردار است؛ اما همسر او قبل از تولد کودکش از دنیا می رود. به طور طبیعتی او هنگام زایمان از فرزنددار شدن خود شادمان است، ولی از اینکه پدر این کودک نتوانسته او را ببیند و نوزاد او یتیم به دنیا آمده اندوهگین خواهد بود. همچنین مردی که همسرش را از دست داده، هنگام ازدواج فرزندانش از به سرانجام رسیدن آنان شادمان است، اما از این نظر که مادر فرزندانش نتوانسته عروسی آنان را ببیند غمگین خواهد بود.

از امام باقر(ع) نقل شده است: «ما من یوم عید للمسلمین اضحی ولا فطر الا و هو یجدد الله لالی محمدر فیہ حزناً. قال: قلت: و لم ذلک؟ قال: انهم یرون حقهم فی آیدی غیرهم»؛ هیچ عید فطر و قربانی نیست، مگر آن که با آمدن آن غم و اندوه اهل بیت(ع) تجدید می شود. راوی علت این موضوع را پرسید که امام(ع) پاسخ داد: چراکه آنان حق خود را در دست دیگران می بینند. این روایت در کتاب معتبری نقل شده است، اما از نظر سند مجهول است. با این حال، محتوای آن قابل پذیرش است، زیرا مراد از حق در این روایت، موضوع سرپرستی امت اسلامی است که بعد از پیامبر(ص) به ناحق به دست ناهلان افتاد و برپایی این نمازها به امامت حاکمان ظالم، یادآور مسئله غصب جایگاه امامت و زعامت است که انسان را از این نگاه اندوهگین و محزون خواهد کرد. چه بسا حزن اهل بیت(ع) در این باره به سبب انحراف مسلمانان بوده که می توانستند در این روز به حضور جانشینان واقعی پیامبر(ص) برسند و مواعظ و احکام و دیگر آموزه های اصیل دینی را مستقیماً از آن حضرات(ع) بشنوند؛ اما آنها از این نعمت بی

بهره ماندند و بسیاری از آنها در مسیر گمراهی افتادند.

اگر عده ای از مؤمنان با آنکه از نظر درک روز عید شادمانند، ولی با در نظر گرفتن مصائب اهل بیت(ع) محزون می شوند، این نوع درک نشان دهنده معرفت و محبت آنان است، همان طور که در دو عید مذکور و نیز در روز جمعه سفارش می شود به یاد امام زمان(عج) و غیبت ایشان، دعای ندبه قرائت شود زیرا آن دعا فزایندهای حزن انگیزی دارد.

گفت وگو از علی فرج زاده